Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Adrian
LEȘENCIUC

BALADA

EDITURA
CREATOR
BRAȘOV, 2020

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

CUPRINS

PREFAȚA *de Gabriel Croitoru* 7

CARTEA 1.

I. DESPRE ÎNCEPUTUL CĂUTĂRII CÂNTECULUI 11

II. DESPRE TĂCERI 28

III. DESPRE ÎNGERI ȘI DESPRE CEI MAI CEVA CA ARHANGHELII 47

IV. DESPRE CÂNTECUL CE SCALDĂ-N EL SUFLETELE 66

V. DESPRE URLETUL CARE NU ȚINE LOC DE CÂNTEC 82

VI. DESPRE CÂNTECUL CE ACOPERĂ ORICE URLET 101

VII. DESPRE CÂNTECUL DORINȚEI 120

VIII. DESPRE CÂNTECUL SÂNGELUI 147

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

CARTEA 2.

IX. DESPRE VOCEA MAI PUTERNICĂ DECÂT CÂNTECUL 171

X. DESPRE CÂNTECUL CE TOPEȘTE VOCILE 189

XI. DESPRE INIMĂ ȘI ALTE ADEVĂRURI 208

XII. DESPRE ORAȘUL MUZICII ȘI DESPRE UNELE FUGI 227

XIII. DESPRE CÂNTEC ȘI DUREREA NAȘTERII LUI 247

XIV. DESPRE RESEMNARE 267

XV. DESPRE MARELE COMPOZITOR STUDIAT 281

XVI. DESPRE BALADA FĂRĂ SFÂRȘIT 306

EPILOG 323

POSTFAȚĂ *de Vlad Rădescu* 337

CARTEA

.1.

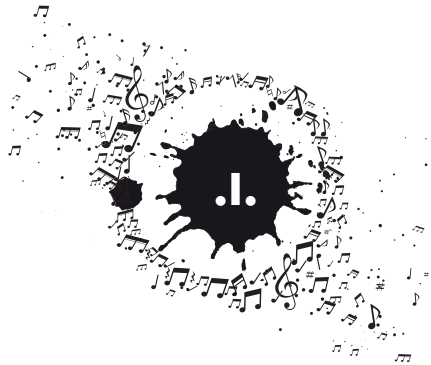

DESPRE ÎNCEPUTUL CĂUTĂRII CÂNTECULUI

Cântecul acela îl auzii de pe Dealul Crucii, acoperind tălăngile. Ciobanul se oprise pe tăpșan, cu fluierul între buze, și odată cu el se oprise și seara. Peste asprele ziduri ale mănăstirii se așezase mai întâi pacea, apoi doina aceea cu gâlgâituri, cu întreruperi din gâtlej, păruse a da ocol zidurilor și a pătrunde printre pietrele vechi. Eu coborâsem cu hârdaiele la spălat. Să tot fi avut vreo șase anișori, că nu înțelegeam ce se petrece pe acele meleaguri, dar începusem a pricepe că acel cântec, fie el venit și de pe buzele ciobanului, cobora de fapt din munte, din freamătul bradului, din povestea acelor locuri. S-o fi întins, probabil, cântecul și dincolo de culme, spre sat, și poate chiar dincolo de munții aceia care n-aveau nume, coborând spre Viișău, pe lângă

Pietrele lui Motrescul, spre Voievodeasa, sau chiar mai departe, pe Valea Putnișoarei, apoi a Berchezei, prin Paltinu, până la Suceviță, la tătuca.

Mă oprisem, dară, cu hârdaiele în mâini, vrăjit de cântecul acela fără nume, când mă zări părintele Ghenadie, arhimandritul însuși. Am crezut că mă ceartă, dar și el, încercând să alunge cine știe ce doruri de pe frunte, își șterse fața și-mi spuse cu gândul dus departe de legănatul fluierului:

— Copile, termină-ți trebușoara și vino, după vecernie, să-ți spun o poveste.

Cântecul acela nu putea să-l lase nici pe el neatins, cât de închis în rugăciunea și caznele sale o fi fost, pentru că răscolea și pătrundea și în fiece ungher al lumii, și-n gânduri, și-n vise. Dar se opri brusc, și deodată începură să devină vizibile și zidurile mănăstirii, și umbra tătucului Ghenadie, îndepărtându-se, și Dealul Crucii, și turma, ba chiar prinse culoare și zumzetul tălăngilor, și behăitul oilor. Și nu târziu se auzi buciumul rugător al baciului, chemând oile la strungă.

— Hei, Iraclie, mă strigă fratele Sevastian, ai spălat hârdaiele?

— Acușica, spusei, și-o pornii spre izvor.

Parcă eram pe altă lume, parcă acel cântec îmi regla baierele ființei, cât să n-o scap să o ia la vale, pentru că n-am simțit niciodată până atunci o asemenea putere în trupșorul firav, legat în niște straie largi și nu tocmai potrivite pentru nevoia mea de joacă și pentru neastâmpărul vârstei.

Când soarele coborî dincolo de Turnul dinspre Apus, luminând peste Obcini într-o ultimă licărire Brodina și Falcăul, părintele Ghenadie mă chemă la el, mă scoase pe poarta mănăstirii în tăcere, apoi ocolirăm Turnul de Răsărit și zidurile și ne așezarăm cu fața spre miazăzi, cât să cuprindem cu privirea întreg Dealul Crucii.

— Copile, mă întrebă, ai auzit de Ștefan cel Mare?

— Mi-o povestit mămuca, părinte, dar să știi că mi-o zis și tata, odată, când m-o luat cu el la vânătoare. Și mi-o mai zis despre niște domni ai țării…

— Despre Alexandru?

— Despre Dragoș…

— Ați fost la pușcat pe aici, pe Piciorul Dragoșinii?

— Am fost, părinte, prin codri, spre Dragoșa. Și mi-o zis tata că Dragoș o fost primul domn al țării…

— Bună învățătură o-nceput să-ți dea părinții tăi și bine că tu ai mintea deschisă și bagi lucrurile astea la cap, că numai așa am putut să rămânem aici, nestrămutați, cu pomenirea domnilor și a oamenilor de faptă creștinească, și cu cântecul aista. Că te-am văzut cum asculți fluierul, și m-am bucurat, că dar de la Dumnezeu îi să poți să spui povestea țării în câteva armonii. Știi ce-i cu dealul ista?

— Nu știu, părinte.

— Să știi, copile, că cel mai mare domn pe care l-o avut țara o fost Ștefan. Și de aceea lumea i-o zis Ștefan cel Mare. Că o domnit ani buni, preț de jumătate de veac, și o apărat Moldova și de turci, și de tătari, și de leși, și de unguri. Dar Ștefan o fost mare tocmai pentru c-o iubit țara asta și pentru că poporul l-o iubit pe el.

Amu nu știu cât pricepi tu din ce înseamnă să fii domn și să te iubească țara…

— Așa cum iubește amu poporul pe domn?

— Nu, copile, amu țara îi furată și are domn străin. De fapt, nu toată țara, ci numai partea aiasta de munte, care nu se mai supune Cetății de Scaun de la Suceava, ci Curții de la Viena. Nu mai îi domn al țării, ci un împărat de-l cheamă Franz îi îl de stăpânește locurile. Or Moldova, săraca, rămasă fără codrii falnici ai Bucovinei și fără feciorii ei buni de oaste, o tot fost condusă de domni străini, cărora nu le-o păsat de biata țară. S-o perindat în fruntea ei toate familiile înstărite care-o dat bani sultanului, și d-alde Ghica, și Mavrocordații, și Calimachii, și Moruzii, și Ipsilanții, dar aproape nimănui nu i-o păsat de țară. Iar amu, poate-ai văzut, lumea nici nu vorbește despre asta. Ca și cum de soarta țării nimănui nu i-ar păsa. Da' ce vorbesc eu aste lucruri cu un copil ce încă nu știe ce-i aia domnie? Hai mai bine să ne-ntoarcem la Ștefan…

— Părinte, dar cine domnește acum în Moldova, sau în cât a rămas din ea?

— Nimeni, copile, îi sub stăpânire țaristă.

— Ce-nsemnează asta?

— La Răsărit de noi îs rușii, și ei o pus stăpânire pe jumătate de Moldovă pe când încă nu erai născut, pe când pe aceste meleaguri făcea legea haiducul Darie, iar de anul trecut domnul pus de turci, Ioniță Sandu Sturdza, o fost dat la o parte și dus Dumnezeu Sfântul știe pe unde, iar țara-i condusă de ruși. Cum să te lămuresc pe tine, copile? Ai văzut, când dai de mâncare la orătănii, cum sar și se bat

pe ce le dai? Așa și cu țara asta, care-i bogată. O fost aruncată între imperii și se bat pe ea turcii, dinspre miazăzi, și rușii, dinspre răsărit, și austriecii, dinspre apus. Apoi, cu câtăva vreme în urmă, dinspre apus o mai venit și franțujii împăratului Napoleon, da' ei n-o apucat să-și ceară partea. Iar acum, din biata noastră țară n-o rămas aproape nimic. Turcii ne-o mai slăbit, da' o pus bună vreme domni în Moldova, care-o trimis toate bogățiile la Țarigrad. Ș-o încheiat tot felul de-nțelegeri cu austriecii. Austriecii, cu ungurii împreună, o furat pământurile-aiestea, cu, iaca, mai bine de jumătate de veac în urmă, pe vremea lui Grigore Ghica Voievod. Iar rușii o furat Moldova de peste Prut, adică jumătate din țară, și amu văd c-o pus stăpânire și pe Curtea de la Iași.

— Și noi o să mai fim o țară?

— O să fim, copile, cu oameni ca tine, care știu ce s-o întâmplat pe aste meleaguri, că altfel o să vină străinii și-o să tot fure din pământul țării, și noi o să plecăm capul și o să trudim pentru Împăratul…

— Aha, acum pricep eu de ce pleacă feciorii din Sucevița și se spune că slujesc la Împăratu'!

— Ai dreptate, copile, da' nu pleacă, săracii, de bunăvoie.

— Pe-un flăcău din sat, Gheorghe îl chema, l-o luat cu arcanul. S-o strâns oamenii pe uliță ca la urs să vadă cum îl trag jândarii ca pe-o vită.

— Așa-și face Împăratul oastea…

Culmea împădurită a Dealului Crucii se înnegrise în amurg. Pe vale, dinspre sat, abia răzbăteau câteva sunete. Se făcuse rece, iar eu mă cuibărisem lângă

părintele Ghenadie. Peste toate numai greierii din iarbă rămăseseră gălăgioși și numai stelele, împungând bolta, nu-și potoliseră căutătura.

— Și Ștefan?

— Ștefan? Ehei, flăcăule! Pe vremurile celea, să tot fie mai bine de trei veacuri de-atunci, Ștefan era cel mai mare domn de pe toate pământurile neamului nostru. Da' dușmanii țării erau mulți și greu de stăpânit. Și-o venit turcii în valuri și l-o-nvins pe Ștefan cu oastea lui mai jos, cum cați înspre culmea asta, într-un loc ce se cheamă Războieni, da' după bătălie s-o numit Valea Albă.

— Valea Albă?

— Da, copile, așa s-o numit, că pe valea aia o rămas oasele ostașilor țării, și-o trecut vremea și ele-o rămas albe în soare, și străluceau de-ți luau ochii, și oamenii acelor locuri o numit-o Valea Albă.

— Doamne, așa de mulți?

— Așa de mulți, copile. Și Ștefan, care-o scăpat cu viață, o venit aici, în codrii aiștia adânci. Că știa că printre ei, într-o stâncă, se ascunde un călugăr văzător cu duhul, unul Daniil.

— Și mai este stânca aia?

— Da, copile, o să te duc într-o zi la chilia pe care-o săpat-o Daniil în stâncă. Să tot fie vreo jumătate de ceas de mers de aici pân-acolo.

— Putem merge acum, părinte?

— Nu, copile, că-s codri întunecați, și-s multe spurcăciuni prin codrii iștia și, de nu ești cu băgare de seamă, îți sar în cârcă.

— Da' mâine mergem, părinte?

— Om merge, copile, da' să termin povestea.

— Da, părinte, ascult…

— Ei, și-o venit Ștefan la chilia lui Daniil, așa cum era el îmbrăcat, în haine de domn pregătit pentru bătălie, și-o dat să intre. Da' călugărul ista era la rugăciune. Și domnul Ștefan o dat să intre, da', zâc bătrânii, Daniil nu s-o smintit și-o continuat să se roage. Și când o-ncheiat rugăciunea, l-o poftit și pe Ștefan, și pe slujitorul lui cu care-o călătorit prin codri, la vorbă. Da' Ștefan era așa de negru de supărare, că n-o putut zice nimic. Și pustnicul s-o uitat la el și i-o zâs: „Cată, Doamne, de-ți strânge altă oaste, că n-o să birui niciodată cu oastea asta de boieri!". „Și unde să o cat, Preasfinte?". „Ia oamenii locului care vor să-și apere pământul și credința și dă-le lor pământurile țării să aibă ce să apere!". „Da, Preasfinte, degrabă m-oi duce!" Pasă-mi-te, Ștefan o ajuns la chilia lui Daniil pe înserat, și soarele deja se ascunsese după vârfurile brazilor. Își pusese Domnul în cap să ajungă până-n zori la Cetatea de Scaun. „Stai așa, Doamne, că nu-i așa de simplu", zâse călugărul. „Da' ce mai e, Preasfinte, că povața ta îi cea mai bună din câte am primit. Nici Sfatul Țării n-o fost în stare să mă îndrume la mai bine!". „Ian șezi, Doamne, și pleacă urechea". Și Domnul plecă urechea lângă piciorul stâng al călugărului. „Ce auzi?" „Vaiete", zâse Domnul. „Plânsete aud!". „Plânge țara, Doamne! Da' aici?", întrebă pustnicul, „aici ce auzi?", și îi arătă alt loc, de lângă piciorul lui cel drept. „Aud cântece, Prea-Sfinte!", și fața Domnului se îmbujoră și privirea

i se însenină. „Ei, asta-i”, zâse pustnicul, „în sara asta rămâi aici la mine, Doamne, de mas, cu tot cu slujnicul tău, iară mâine în zori, când te-i porni spre Cetatea de Scaun, unde-i auzi cântec, acolo să ridici o mânăstire”. Și Domnul Ștefan o rămas în cămăruța ceea mică, în chilia săpată în stâncă, și-o dormit legănat de îngeri. Că îmbucătura de prescură și agheasma de la pustnic o fost cea mai bună cină pe care o primit-o vreodată. Și când s-o trezit, în zori, cu tătă lumina ceea care numa-n buza codrului îi, cu mugurii de brad ca lumănările, o plecat cu slujitorul peste culme. Și-n vârful culmii celeia fiind, care azi se cheamă Dealul Crucii, o auzit un cântec. Un cioban de pe-aici, plecat cu turma pe vale, s-o oprit în umbra de cetini și-o început a doini. Și Domnul Ștefan o-nțeles că-i același cântec pe care l-o auzit în chilie și s-o oprit de s-o închinat, și s-o pătruns de tătă sfințenia întâmplării ăsteia. Și după ce cântecul s-o stins în sunet de tălăngi și-n behăit, și-n ciripit de păsărele, o prins Domnul Ștefan de-o întins arcul și o tras pe vale. Și de unde-o auzit cântecul o pus o cruce, de se cheamă de-atunci Dealul Crucii, iară unde-o căzut săgeata o pus o altă cruce, și acolo-i amu altarul sfintei biserici din mănăstirea asta.

— Și-o adunat oaste Ștefan?

— O adunat, copile, și s-o întors de la Suceava cu oaste de țărani și i-o bătut pe turci și o avut pace-n țară. Și la oamenii care or intrat în luptă le-o dat pământuri cam cât poate fiecare ocoli cu calul preț de-o zi pe lumină, și oamenii și-o apărat pământurile. Iară când s-o făcut pace-n țară, Domnul Ștefan n-o uitat ce-o zâs,

și s-o-ntors la Putna și-o pus de s-o construit mănăstirea asta. Și cum ți-am spus, altarul îi chiar locul în care-o căzut săgeata.

— Da' puternic trebuie c-o fost Domnul Ștefan, de-o întins arcul și o ajuns săgeata din vârful dealului pân-aici jos, la mănăstire.

— Amu așa umblă vorba.

— Și pustnicul? Cu el ce s-o-ntâmplat?

— O devenit sfetnicul lui Ștefan. Și l-o pus Domnul mare stareț peste altă mănăstire pe care-o făcut-o, mai devale, hăt, la Voroneț.

— Aha, zisei, dând să casc.

— Hai, treci la culcare, copile, că ți s-o fi făcut somn după atâtea povești.

Și mă desprinsei de părintele Ghenadie, dar el mă strigă:

— Să știi, copile, că nu-i fără rost cântecul de l-ai auzit în sara asta. Du-te tu în viață și urmează cântecul!

Și am adormit cu un stol de îngeri cântându-mi la fluier susurul cela pe care izvoarele și țara l-au păstrat măcar de pe atunci, de pe vremea lui Ștefan. Iar când a fost să fie, pe la 1856, când nici atunci Moldova nu avea domn, ci era sub căimăcămia lui Teodor Balș, iar Bucovina trecuse sub Franz Joseph, de am fost numit în comisia care a asistat la deschiderea oficială a mormântului lui Ștefan cel Mare, mi-am amintit de seara aceea cu stele și cu părintele arhimandrit Ghenadie povestindu-mi despre țară. Doar că părintele se săvârșise de vreo treisprezece ani, iar eu am ajuns la rândul meu preot. Dar am rămas să caut cântecul.

Dacă mă gândesc bine, cântecul acela care-mi rămăsese în minte nu era numai doina din fluier, ci întreaga natură înflorind în cântec, cu șopotul izvorului și al păsărilor, și mai ales cu cel stins, al buciumului de pe fundal. L-am plimbat pe prietenul meu, Carol Miculi, prin Obcini, și el s-a apucat să pună picătură cu picătură toate acestea pe note. S-a apucat de o treabă serioasă, căci tare l-a fermecat doina, dar parcă n-a pătruns în inima ei, căci numai acordurile de suprafață, numai învelitoarea în care jalea celor din codrii Bucovinei se așterne a putut-o reda cu urechea lui de maestru. „Dar mai e ceva", i-am zis, „mai e și buciumul, mai e stâna toată vibrând în muzică", și el, săracul, degeaba a plecat urechea spre toate astea, că numai ceva din gâlgâitul naturii care prinde viață a putut să pună pe note. Dar mi-a promis Carol că va veni cândva să asculte altfel muzica aceasta care l-a fermecat, pe care a cunoscut-o numai ca întâmplare, căci cu siguranță el n-a simțit piatra vibrând cum a simțit-o Ștefan lângă talpa bătrânului călugăr Daniil.

Iată-mă, așadar, chemat dintre huțani, de la Șipotele Sucevei, de unde aveam parohie, să asist la deschiderea mormântului marelui voievod al neamului, că umbla vestea că o mână de pungași ar fi jefuit mormântul. N-am priceput nici până azi de ce s-ar fi spus una ca asta, pentru că am aflat, când am pus piciorul în mănăstire, după un lung și anevoios drum prin Măgura, Paltin, Brodina și Straja, că de fapt un arhitect de la Viena, care venise pe banii Curții să renoveze biserica mănăstirii, voia să deschidă mormintele Domnului și familiei sale

și pe cel al Mitropolitului Teoctist al Moldovei, că așa se cerea. Acum pe bună dreptate era nevoie de reparații la biserică, pentru că zidurile crăpaseră și se coșcoviseră. Dar pe de altă parte – și știu pentru că am copilărit între zidurile mănăstirii – se zicea că la temelia bisericii Ștefan însuși ar fi pus o căldare cu galbeni. Nu puțini erau cei care visau să pună mâna pe atâta bănet, cu care să iasă din mizerie și ei, și familiile lor câteva generații după. Dar mănăstirea era aspru păzită de călugări, mai ales prin gândul lor curat și prin rugăciune. Și apoi nici unele zvonuri, nici altele nu s-au adeverit.

Se adunase sobor de călugări și preoți. Eu fusesem chemat de cel ce avea să fie mai târziu arhiepiscopul Cernăuților și mitropolitul Bucovinei, părintele Teoctist. Pe părintele Teoctist Blajevici l-am cunoscut la Cernăuți, iar atunci când am primit în fundul lumii, la Șipote, scrisoarea lui, el era asesor consistorial al Episcopiei Bucovinei. L-am îmbrățișat cu drag la revedere, chiar dacă ne separau ani buni, iar părintele mi-a dăruit gramatica sa teoretico-practică a dacoromânei, care e totuna cu vorbirea moldavă și valahă, pe care o retipărise la Viena cu un an în urmă. O știam de la prima ediție, pe care o avea publicată de pe vremea când eu încă mă plimbam prin curtea Mănăstirii Putna cu părintele Ghenadie și când deprindeam despre viețile sfinților și eroilor acestor locuri. Dar pe cât mă bucurasem de întâlnirea cu părintele Teoctist, care îmi povestise că a mai dat la tipar și cărți de învățătură ortodoxă, printre care o *Istorie a vieții lui Iisus Hristos, cu multe aplecăciuni folositoare pentru întrebuințarea candi-*

dați lor la dăscălie – că doar vorbiserăm nu de puține ori despre această nevoie de pregătire pentru școală –, dar și o *Istorie biblică a așezământului celui vechiu, spre folosul școalelor de dăscălie,* pe atât de tare m-a întristat ce am găsit sub pietrele de mormânt.

Iată-mă, dară, la treizeci de primăveri, însurat și cu trei copii – Emilian, căruia îi pusesem numele după cel al dragii lui mame, și Ciprian, iar al treilea, căruia i-am spus Ștefan și în memoria Domnului Moldovei, dar și pentru a duce mai departe numele socrului meu, tatăl Emiliei –, venind la chemarea părintelui Teoctist să asist la cele pe cale să se întâmple. Totul a plecat de la solicitarea starețului Putnei, Artemon Bortnik, către autoritățile bucovinene, care, constatând în plină vară, de ziua trecerii la cele veșnice a Domnului Ștefan, că lucrurile erau cam neclare cu mormintele domnești, a cerut identificarea lor și reparații la biserica peste care se răspândise arinișul. Tare tulbure a fost toată această poveste, pe care n-am descusut-o până la capăt. Am ajuns, cum spuneam, din anevoioasa peregrinare de la Șipote cu o zi înainte și am dormit acolo unde mi s-a cuibărit în oase atâția ani copilăria cu toate bucuriile descoperirii vieții. Au ajuns pe rând și comisarul tehnic, și inginerul direcțional, și comisarul sanitar, dar și părintele Teoctist, care era comisar religios, cel care mă chemase știindu-mă cu sufletul acolo; au venit și preoți din zonă, și călugării din mănăstire să dea o mână de ajutor, dar și mare număr de popor. Am privit în tăcere scoaterea la lumină, de la ușa dinspre miazănoapte, a mormântului principesei Maria, fiica Domnului,

moartă fecioară și zidită acolo, între cărămizi, apoi a celui al Doamnei Maria, soția lui Petru Rareș. Ne-am aplecat în pioase slujbe asupra rămășițelor de racle și a pulberii trupurilor celor ce fuseseră odată os domnesc și am încheiat seara cu multă îndurerare.

M-am retras după vecernie la locul acela dinspre miazăzi de unde am privit, cu multă vreme în urmă, cu părintele Ghenadie Dealul Crucii și am găsit, sub aerul rece de toamnă – o toamnă uscată și aspră, cu brume tăioase și zile scurte și câinoase – un cer mai plin de stele ca de obicei. Părintele Ghenadie mă deprinsese la cetitul stelelor, și puteam urmări, după drumul soarelui, zodiile îngrămădindu-se spre orizont, și puzderia aceea alburie, de i se spune Calea Robilor, refăcând parcă drumul neamului meu, și toate constelațiile tăcute. Dar cântecul, cântecul Putnei care mi-a mișcat inima, acela, iată, lipsea.

Am deschis, spre a ne convinge, mormântul Doamnei Maria a lui Petru Rareș, și am găsit apoi mormântul voievodului Bogdan. Peste încă o zi am descoperit oseminte fără sicriu, cine știe cărui os din familia Marelui Domn i-or fi aparținut, l-am scos la lumină pe voievodul Bogdan al IV-lea, și iarăși un mormânt despre care nu se putea spune nimic, fără boltă, ci doar cu lespezi de piatră, care parcă ar fi fost ale lui Alexandru, cel dintâi fecior al lui Ștefan, după hainele rusești pe care le purta. Când să ajungem în naos, la mormântul sfântului Domn al Moldovei, părintele Teoctist a cerut o panachidă cu tragerea tuturor clopotelor, iar clopotul cel mare, Buga, cum îi ziceam noi, copiii de la mănăstire, pe vremuri, a sunat atât de

dogit și de gol, încât fețele tuturor se schimonosiră și se întristară. Și în această atmosferă de cumplită apăsare, părintele a decis să începem de la mormântul pe care îl știam de copii ca fiind cel al lui Ștefan, undeva de pe partea dinspre miazăzi în naos. Și după ce nu am dat de nimic, în afară de lespezi, am găsit o boltă mare de mormânt. Însă până să ajungem la osemintele Marelui Domn, ne-am luptat cu arinișul care bântuise acel loc. Și poate că a fost mai bine așa, căci am lăsat pentru a doua zi treaba. Dar, sub apăsarea tânguitului trist al clopotului Buga amintind de buciumul ce cheamă, pe aceste meleaguri, la înmormântare, ne-am culcat în rugăciuni și cu temeri. Am avut, cu adevărat, de ce a ne teme, căci în fiecare mormânt descoperit acolo, spre miazăzi, am găsit câte o gaură. Așa cum știam și cum am presupus, oasele domnești ale Mariei, întâia doamnă a lui Ștefan, și ale celei de-a doua doamne, tot Maria, și ale copiilor Petru și Bogdan, mici și neprihăniți, au fost acelea care au corespuns celor crezute de noi. Iar când am ajuns la mausoleu, dând în lături piatra cea mare și ciuntită, groasă ca de vreo zece palmace, lucrată numai și numai din daltă, am dat peste mormânt. Iar inimile noastre băteau în piept de îi auzeam vecinului încordarea și bătaia. Norodul era afară și cred că în inima lui bătaia era la fel, căci țăranii cu cușmele în mâini și femeile cu pruncii alături tăceau ca sub tăcerea pecetluită cu lespede. Atunci, după ani buni, am priceput ce-i cu adevărat tăcerea și m-am rugat în inima mea, apăsat, auzind parcă și vaietele lespezii, și cântecul ei, cum auzise cu multă vreme în urmă însuși Marele Domn.